

DA: 11.12.96

TI: SKIVEBOM, ULATEIG!

TS: VG innlegg

BY: Oskar Hasselknippe

Artikkelforfatteren Oskar Hasselknippe har vært mangeårig VG-redaktør og var Hjemmefront-helt under krigen.

Egil Ulateigs bok <<Med rett til å drepe>> har støtt mange – ikke minst krigsheltene. Her går Oskar Hasselknippe fra Hjemmefronten kraftig ut mot boken.

IN: Som <<part i saken>> må jeg få lov til å sette lyset på <<likvidering nummer 135>> i Egil Ulateigs bok <<Med rett til å drepe>> – den enkelt-affæren han forsøker å vri mest ut av: <<Staksrud-saken>> fra Hadeland, en av de mest omtalte og omskrevne kontroverser de første to år etter frigjøringen.

Saken gjelder slett ikke noen likvidering, ikke engang en krigshandling. Men en landssviker som ble skutt da han satte seg til motverge ved arrestasjon – og forsøkte å ta geværet fra Milorg-mannen. Ved frigjøringen dro våre gutter ned fra skauen for å sette opp de styrkene som skulle sikre ro og orden. Samtidig dro diverse landssvikere opp, deriblant storforræderen Paul Staksrud fra Brandbu.

Han tok inn på <<Bikkjetjernshytta>> på Hadelandsåsen. Uheldigvis for ham var dette midt i et strøk hvor Milorg hadde hatt selvbygde <<celler>> hele vinteren. Men nå – den 9. mai 1945 – holdt en del av gutta ennå på med å frakte våpen og utstyr ned til bygda. En liten avdeling som kom i nærheten av Bikkjetjernshytta fikk høre at deres erklærte erkefiende, Paul Staksrud, var på hytta.

Vi i Milorg visste at Staksrud var i tjeneste hos Gestapo, og han var ansett for å være den farligste angiver på Hadeland.

(Avdelingssjef Morio i Gestapo vitnet senere i retten at han hadde gitt Staksrud fast ansettelse i Gestapo – med en lønn på 800 kroner i måneden – som <<sjef for angiverne på strekningen fra Oslo til Dokka>>. Og med flere agenter under seg.)

Direkte fare

Troppssjefen for den avdelingen som fikk nyheten, Jens Gjerdingen, en av våre beste folk, var leder for den gruppen som fikk meldingen. Han vurderte det slik at Staksrud var en direkte fare for Milorg-gutta og for tjenesten, og besluttet å gå til arrestasjon. Man hadde grunn til å tro at Staksrud var bevæpnet (noe som viste seg å være riktig).

Gjerdingen fikk med seg en kamerat (med en Colt-pistol) til dekning. Selv bar han en lett rifle – en sammenleggbare US-Carabin. Da troppssjefen banket på den låste hyttedøra og ropte om overgivelse, river Staksrud opp døren, griper tak om børsepipa og forsøker å vriste geværet fra Gjerdingen. Staksrud var større og sterkere enn vår mann, men greide likevel ikke å rive rifla fra ham. Men han greide å få børsepipa vridd til side – mot veggen – og holdt seg selv innenfor, slik at bare høyre skulder var synlig. Gjerdingen forsøkte da å uskadeliggjøre Staksrud ved å skyte ham i skulderen. Men Staksrud hadde vridd geværet så mye opp at prosjektillet, etter å ha gått gjennom noe av veggen og dørkarmen, traff Staksrud i hodet. Han døde øyeblikkelig. Kampen om geværet hadde pågått mindre enn et minutt. Det ble ikke avfyrt mer enn dette ene skuddet.

De to Milorg-karene plasserte liket inne i hytta, stengte døren og gikk ut for å avgi rapport til sine overordnede. De traff områdesjefen, som ble nokså ulykkelig over denne begivenheten som

ville forsinke mobiliseringen som de holdt på å avslutte, og ga ordre om at liket skulle bringes til skogen og tildekkes, slik at de kunne hente det senere. Det ble gjort.

I de hektiske maidagene som fulgte, ble <<liket på skauen>> ikke det første Milorg-lederne tenkte på – og det var ikke enighet hos myndighetene om dette var en militær eller sivil sak. Det gikk derfor tre uker før liket ble hentet, i lensmannens regi. Etter rettslig likskue ble kisten overlevert familien.

Noen måneder etter frigjøringen leverte Peder Staksrud – en eldre bror – politianmeldelse for <<drapet på Paul Staksrud>>. Saken ble etterforsket – og henlagt av Riksadvokaten. Men Peder Staksrud ga seg ikke. Sommeren 1946 leverte han begjæring om å få reise privat straffesak mot sersjant Jens Gjerdingen. Saken ble da tatt opp i sin fulle bredde ved en rettslig forundersøkelse ved Hadeland og Land forhørsrett, ikke ved herredsrett som Ulateig skriver. Jens Gjerdingen begjærte seg siktet, og fikk offentlig forsvarer. Saken pågikk hele høsten 1946, med en rekke rettsmøter som fikk store referater – og store overskrifter – i avisene. Det ble av retten tatt opp mer enn tredve skriftlige og beedigede forklaringer hvor alle grove beskyldninger og påstander kom frem – men også det som virkelig hadde skjedd. Retten holdt åstedsbefaring ved Bikkjetjernshytta, og fikk <<spilt opp igjen>> den skjebnesvangre kampen om geværet. Da var kulehullet i dørkarmen og kruttslammet på veggen konkrete bevismidler. Da rettssaken over nyttår 1947 nærmet seg slutten, prøvde Peder Staksrud å stoppe den ved å trekke sin begjæring tilbake, men uten å oppgi beskyldningene. Retten sa nei, men da kom han tilbake med en ny erklæring hvor han trakk tilbake alle påstandene. Men retten sa fortsatt nei, og ville føre saken til en klar avgjørelse – av hensyn til den siktede. Hadeland og Land forhørsrett oppsummerte så saken med en vidtrekkende kjennelse som er datert 15. februar 1947. Første punkt var at Peder Staksruds krav om straffesak for lagmannsrett ble blankt avvist. Retten gikk i sin kjennelse gjennom alle vitneutsagnene. Her ble det konstatert at det ikke bare manglet bevis for alle beskyldninger og påstander, men at alt det vesentlige var direkte motbevist.

Retten mente at det var all mulig grunn for sersjant Gjerdingen til å gå til arrestasjon; ja, han ville ha sviktet sin plikt dersom han ikke hadde gjort det. Retten kom til at bataljen i hyttedøren foregikk slik som Gjerdingen og hans kamerat hadde beskrevet, og at Gjerdingen ikke hadde hatt til hensikt å drepe, men var i sin fulle rett da han – i selvforsvar – forsøkte å ramme Staksrud i skulderen. At skuddet ble drepende, var offerets egen skyld ved at han hadde vridd geværet i denne stilling.

Da Ulateig for et år siden ringte til meg og ba om et møte om Staksrud-saken, sa jeg nei og henviste ham til den omfattende rettssak. Av boken fremgår at han nå er klar over den rettslige forundersøkelse.

Ulateig betegner saken som <<en enestående hendelse i det norske krigsoppgjøret>>. Det har han rett i. Han skriver at <<det ikke skulle avsies noen dom, men avgjøres om det skulle reises sak>>. Han har også plukket ut enkelte ting som passer ham fra vitneforklaringene. Men innholdet i den vidtrekkende kjennelsen av 15. februar, den som snudde hele Staksrud-saken opp ned, underslår han fullstendig.

Det er selve rettsordningen som gjør at det i en slik sak i forhørsretten ikke avsies dom, her heter det kjennelse. Og denne kjennelsen er i dette tilfelle like rettskraftig som en tilsvarende dom.

Gamle og nye grovheter

Likevel gjentar han altså i boken – i full skala – alle de gamle injurier under henvisning til at <<de pårørende>> hadde ment dette. Men han har også føyet til grove beskyldninger og filosoferinger for egen regning. Staksrud-saken er en av tre som <<begrunner>> Ulateigs mistanke om at det fantes <<personer som ville utnytte

dette tomrommet fra krig til fred til å gjøre opp gammel gjeld – en slags lynsjing og overgrep fra utrente, udisiplinerte soldater uten skikkelig, ansvarlig ledelse . . .>>

Hvorledes vil han forklare frembringelsen av alle disse himmelropende injuriene – som ble tilbakevist i den rettskraftige kjennelse i 1947. En kjennelse han direkte underslår i boken. Journalisten Ulateig og forlaget vet vel at det er ulovlig å kolportere injurier som er tilbakevist med rettslige midler? Ja, Ulateig, dette var vel ikke bare en skivebom. Men også et selvskudd.

SI: Han døde øyeblikkelig. Kampen om geværet hadde pågått mindre enn et minutt. Det ble ikke avfyrt mer enn dette ene skuddet.

IL: VG 20 / 2-47: Har Ulateig lest denne?
[Faksimile]

IL: <<GUTTA PÅ SKAUEN>> – Hjemmefronten – er støtt over Egil Ulateigs bok <<Med rett til å drepe>>.

Foto: OSKAR HASSELKNIPPE

EO: Litteratur

GE: Norge